

Adviesnota Mantelzorgbeleid

Opgemaakt door:

Mieke De Lepeleire

Stafmedewerker ELZ Scheldekracht vzw

Mieke.de.lepeleire@elzscheldekracht.be

+32456017627

Datum: 22/09/2025

1. Situering (achtergrond, rechtsgrond, voorgeschiedenis, ...)

Onze samenleving vergrijsd in snel tempo – een demografische trend die de zorgvraag én de druk op mantelzorgers ingrijpend verandert. Ook in de eerstelijnszone Scheldekracht zien we deze evolutie: het aandeel 80-plussers zal tegen 2040 stijgen tot 9%, tegenover 8,4% in het Vlaams Gewest. De “grijze druk” zal de komende jaren naar verwachting toenemen.

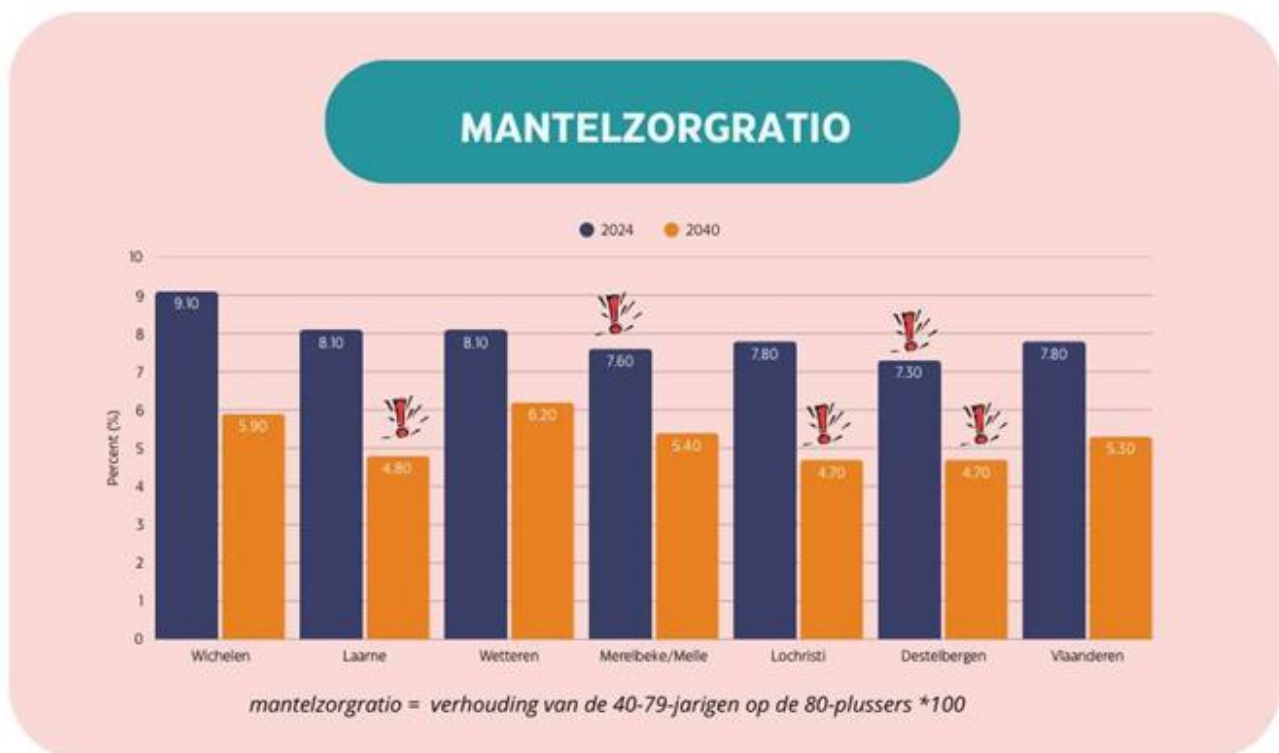
EVOLUTIE GRIJZE DRUK 2024-2040

grijze druk = percentage aantal ouderen (65 jaar of ouder) op het aantal inwoners op beroepsactieve leeftijd (20-64 jaar)

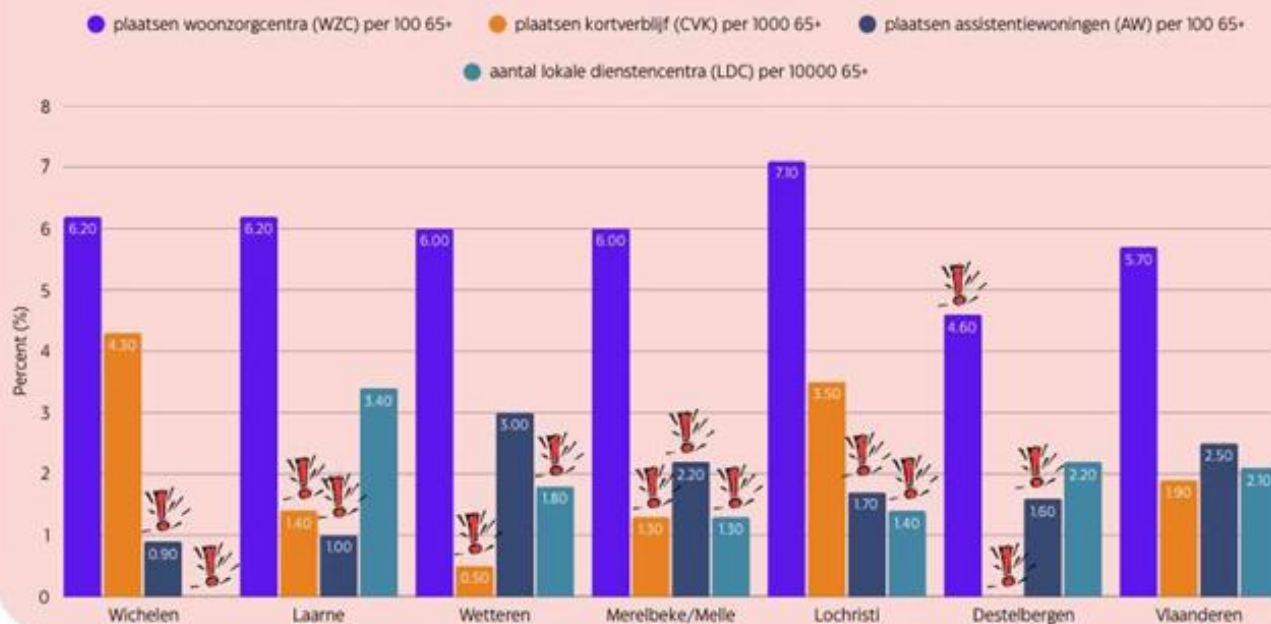
Steeds meer ouderen blijven langer thuis wonen. Van de 65-74-jarigen wonen er in Scheldekracht 3.159 (20,4%) alleen. Bij de 75-plussers gaat het om 4.896 (32,6%) alleenwonenden. Dat bevordert hun welzijn en zelfstandigheid, maar brengt ook uitdagingen met zich mee, met name op het vlak van huisvesting, mobiliteit en leefomgeving. Denk aan aangepaste woningen, toegankelijk en beschikbaar openbaar vervoer en ontmoetingsplekken in de buurt.

Tegelijk groeit de druk op mantelzorgers. Terwijl hun aantal daalt – onder meer door langere loopbanen en afbouw van ondersteunende maatregelen – neemt de zorgbehoefte toe.

Het tekort aan professioneel zorgpersoneel maakt het nog moeilijker om mantelzorgers te ondersteunen. De vergrijzing stelt ons voor grote uitdagingen, maar biedt ook kansen om zorg en ondersteuning anders en duurzamer te organiseren. Samenwerking tussen beleidsmakers, zorg- en hulpverleners en lokale gemeenschappen is daarbij essentieel.

OUDERENZORG 2024

Bronnen grafieken: Provincie in cijfers 2024 ([Eerstelijnszones - Demografie - Scheldekracht](#))

2. Feiten en vragen

1 op 3 Vlamingen van 18 jaar en ouder is mantelzorger, en 7 op 10 combineert dit met een job.
33% van de mantelzorgers besteedt meer dan 10 uur/week aan mantelzorg.

1 op 5 Vlaamse tieners tussen 11 en 18 jaar is jonge mantelzorger. 5% van hen neemt minstens 4 uur/week taken op voor een zorgbehoevend gezinslid.

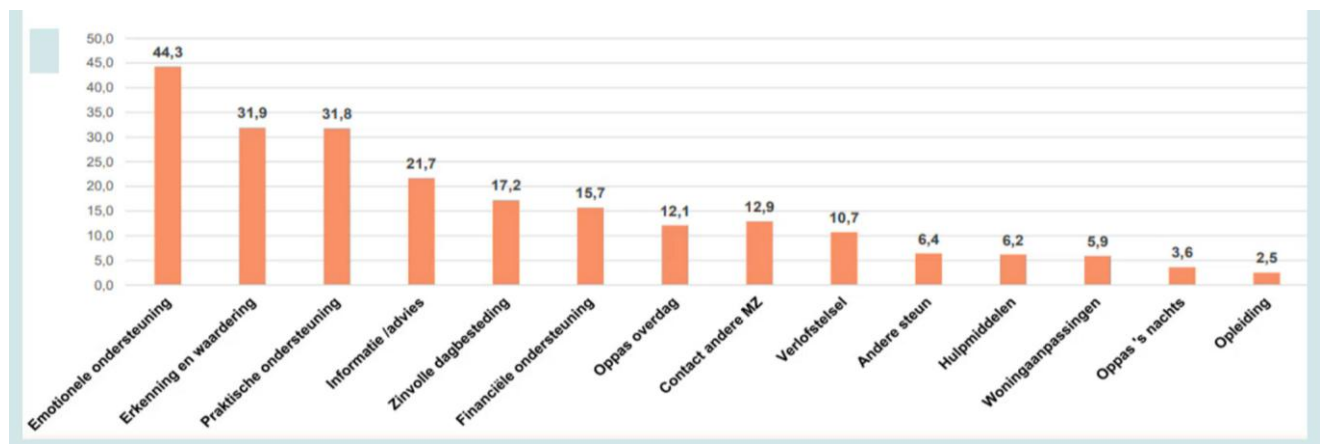
Mantelzorg vormt een onmisbare pijler binnen de zorgcontinuïteit in onze samenleving. De vergrijzing, de stijgende zorgnood en de wens tot zo lang mogelijk thuis wonen maken dat het belang van mantelzorg toeneemt. Lokale besturen bevinden zich in een unieke positie om mantelzorgers te ondersteunen via toegankelijke, laagdrempelige en geïntegreerde initiatieven. Vanuit onze rol als eerstelijnszone adviseren wij om het bestaande beleid rond mantelzorg te versterken en structureel te verankeren.

3. Advies en motivering

We signaleren een verhoogd risico op overbelasting, sociale isolatie en uitputting bij de groep mantelzorgers. Veel mantelzorgers ervaren hun rol als vanzelfsprekend, maar hebben onvoldoende toegang tot informatie, ondersteuning of respijtzorg.

De complexiteit van de zorgsituaties neemt toe, waardoor mantelzorgers geconfronteerd worden met zowel fysieke, emotionele als administratieve uitdagingen. Zonder voldoende ondersteuning komt niet alleen hun welzijn, maar ook de kwaliteit van de geboden zorg in het gedrang.

Welke ondersteuning hebben mantelzorgers nodig?

Bronnen: Bouwstenen voor lokale netwerken mantelzorg, Provincie Oost-Vlaanderen-HoGent

3.1. In kaart brengen en erkenning en waarderen van mantelzorgers

Inzicht in het aantal mantelzorgers is een noodzakelijke basis.

- **Probleemstelling:** Veel gemeenten hebben momenteel geen duidelijk zicht op het aantal mantelzorgers op hun grondgebied. Zonder zicht op deze groep is gericht beleid voeren onmogelijk.
- **Aanbeveling:**
 - Definieer duidelijk wie als mantelzorger wordt beschouwd. Stel een flowchart van een mantelzorger op (doel: aftoetsen of je al dan niet mantelzorger bent), met aandacht voor “alle vormen van mantelzorg” (criteria breed houden). Deze flowchart kan opgemaakt en aangeleverd worden door ELZ Scheldekracht vzw.

- Breng het aantal mantelzorgers systematisch in kaart. Dit kan door:
 - Een bevraging te koppelen aan zorgbudgetaanvragen. De gemeentelijke mantelzorgpremie kan hierin een rol spelen.
 - Mantelzorg te bevragen via:
 - Scholen, universiteiten (Infobrochures rond mantelzorg die in het begin van schooljaar worden meegegeven met leerling)
 - Woonzorgcentra (WZC), OCMW, ziekenfondsen, lokale dienstencentra, mantelzorgverenigingen, vrijwilligersorganisaties en overlegplatformen.
 - Deelname registreren op initiatieven zoals de Dag van de Mantelzorg.

Hoe kan het lokaal bestuur mantelzorgers erkennen en waarderen:

Aanbevelingen:

- **Zet mantelzorgers in de bloemetjes, voorzie symbolische erkenning**

Werk hiervoor samen met lokale partners, b.v. het lokaal dienstencentrum, dagopvangcentra of buurthuizen. Organiseer een actie voor de Dag van de Mantelzorg: een verwenmoment, een informatiebeurs of een recreatief aanbod voor mantelzorgers.
- **Draag bij aan de bekendmaking van de term 'mantelzorg'**, zodat meer mantelzorgers zich ermee identificeren en zich erkend voelen. Voer een informatiecampagne in de lokale pers of met flyers.
- **Organiseer ontmoetingsmomenten** zoals infosessies, netwerkmomenten, of lotgenotencontacten. Mantelzorgverenigingen kunnen eventueel deze bijeenkomsten begeleiden. Gemeenten kunnen ondersteunen in communicatie, locatie,...
- **Erkennen van mantelzorgers op de werkvloer**, ondersteuning van mantelzorgers die werk en zorg moeten combineren, en dit onder meer door in te zetten op het stimuleren van een mantelzorgvriendelijk werkklimaat. We verwijzen hierbij ook naar [het rapport van het ESF-project Triatlon rond 'Duurzaam doseren van mantelzorg en werk'](#) en de beleidsaanbevelingen die erin geformuleerd worden.

Binnen woonzorgcentra:

- Breng WZC samen om te reflecteren op de rol van mantelzorgers binnen hun werking.
- Train personeel in het ondersteunen en erkennen van mantelzorgers.

3.2. Informeren van mantelzorgers

We stellen vast dat niet alle mantelzorgers en zorgvragers de weg vinden naar de juiste informatie en ondersteuning. Heel wat mantelzorgers en zorgvragers vallen door de mazen van het net. Er zijn hiaten in de wetgeving en in het aanbod aan zorg- en hulpverleningsdiensten. Hierdoor worden mantelzorgers en zorgvragers tot op heden met heel wat knelpunten geconfronteerd.

Aanbevelingen:

- Centrale aanspreekpersoon of loket voor mantelzorg binnen het Sociaal Huis.
- Uitgave van een mantelzorggids (brochure + digitaal) met info over rechten, premies en hulp.
- Zet infoborden in op drukbezochte plaatsen.
- Voorzie bij scholen infopakketten voor leerlingen (zeker bij start schooljaar), met aandacht voor jonge mantelzorgers.
- Organiseer infosessies in samenwerking met ELZ, woonorganisaties (bv. woonpijler, woon+) en mutualiteiten.
- Inzetten op preventieve huisbezoeken (bv. bij 75+, ouders van gehandicapte kinderen/partners) om hen te informeren over mantelzorg.
- Informatie over mantelzorg op de website en infoblad van de gemeente + link naar mantelzorgers.be
- Opleidingen beroepskrachten (vorming van personeel met oog en aandacht voor de mantelzorger (bv. hoe gaat het met jou? Heb je iets nodig?))

3.3. Ondersteuning en ontlasten van mantelzorgers

Voorzie in een lokaal ondersteuningsaanbod, dat afgestemd is op de mantelzorger, en dat hen ontlast, verbindt en waardeert.

- Ondersteuning thuis:
 - Diensten thuiszorg, zoals warme maaltijden, gezinszorg, poetshulp, karweihulp ...
 - Vrijwilligers: ziekenbezoek, oppasdienst, boodschappendienst ...
- Ondersteuning buitenshuis:

- Een lokaal dienstencentrum met een activiteiten-en ondersteuningsaanbod
- Dagopvang
- Uitbouwen van tijdelijke opvang- en respijtzorgmogelijkheden in samenwerking met lokale zorginstellingen. Ook moet het aanbod meer divers worden, zodat het een bredere groep van zorgvragers en mantelzorgers dekt. Momenteel is het immers zo dat er voor bepaalde zorgnoden geen gepaste respijtzorg voorhanden is, bijvoorbeeld voor ouders van kinderen met een beperking of een chronische ziekte of mantelzorgers van mensen met een psychische kwetsbaarheid. Er moet een aanbod op maat gecreëerd worden dat ook in staat is om aan huis te gaan, bijvoorbeeld in het kader van nachtopvang.

- **Administratieve ondersteuning**

Ondersteuning bij administratieve procedures (zorgbudget, mobiliteit, ...)

Vandaag is bijvoorbeeld de aanvraag voor het zorgbudget voor ouderen met een zorgnood nog steeds niet automatisch geregeld; de zorgvrager of mantelzorger moet deze digitaal aanvragen. Daarnaast worden er momenteel twee verschillende inschalingsinstrumenten gebruikt voor de toekenning van zorgbudgetten, wat leidt tot dubbele werklast en herhaalde toelichting van de zorgsituatie. Een uniform inschalingsinstrument zou dit proces aanzienlijk vereenvoudigen en bijdragen aan een meer toegankelijke en efficiënte ondersteuning van mantelzorgers.

- **Financiële ondersteuning:**

Door de stijging van de levensduurte lopen ook de kosten op bij mantelzorgers. Mantelzorgers moeten meer ondersteund worden om deze stijgende kosten te kunnen dragen. Stijging van de kosten heeft immers een grote impact op de mantelzorger én op de zorgvrager. Mantelzorgers hebben duurzame financiële ondersteuning op maat nodig.

De procedurele complexiteit en de onbekendheid van veel premies en tegemoetkomingen verspreid over de verschillende beleidsniveaus (federaal, Vlaams, gemeentelijk) blijft hierbij een probleem. We kunnen de acties uit het [project rond automatische rechtentoekenning uit het Vlaams Mantelzorgplan](#) hierbij alleen maar toejuichen. We zijn ervan overtuigd dat een adequate manier van (automatische) rechtentoekenning hier een oplossing kan bieden. Automatische rechtentoekenning is een cruciaal element om mantelzorgers in een thuissituatie extra te gaan ontzorgen. Zo worden ze niet extra belast met administratieve last om die rechten aan te vragen.

Mantelzorgpremie:

Er is nood aan een duidelijk overzicht van de bestaande regelingen rond de mantelzorgpremie: welke gemeenten bieden ze aan, welk bedrag voorzien ze en onder welke voorwaarden? Premies kunnen losstaand moeilijk vergeleken worden (andere voorwaarden, ander breed beleid, ...).

De premie wordt vaak toegekend aan een beperkte groep, waardoor je de diversiteit net mist (jonge mantelzorgers, mantelzorgers met een migratieachtergrond, mantelzorgers die geen

'klassieke' taken opnemen...) en je doel misschien gedeeltelijk voorbijschiet. Gemeenten zouden onderling beter kunnen afstemmen over de toekenningscriteria.

We vragen meer afstemming, over beleid en premie, tussen de lokale besturen. Starten met een goede toegankelijkheid van de premie, en deze ook koppelen aan een algemeen beleid kan al een groot verschil maken.

Het is belangrijk om de waardering voor mantelzorgers te behouden, met aandacht voor het behoud van de beschikbare budgetten. De kernvraag is hoe deze middelen best worden ingezet: via rechtstreekse premies of via alternatieve vormen van ondersteuning zoals een mindermobielen centrale of andere faciliteiten.

We moedigen aan dat elke gemeente haar engagement voor mantelzorg behoudt en dit vertaalt in een doordachte besteding van het budget, hetzij via premies, hetzij via andere ondersteunende maatregelen (bv. Vouchers voor oppas en/of mobiel vervoer, ...)
Een voorstel is om de noden van de mantelzorger hierin te bevragen.

- **Materiële ondersteuning:**

Mantelzorgers halen vaak aan dat ze zich zorgen maken over het mobiliteits- en parkeerbeleid van hun gemeente. Sommige gemeenten voorzien in een goedkopere of gratis parkeerkaart voor mantelzorgers, maar vaak is dit niet het geval. Zo kan mantelzorgen ook praktisch moeilijk en duur gemaakt worden. Ook het nieuwe vervoersplan van de Lijn heeft in sommige regio's een impact op de mobiliteit van mantelzorgers. Tot slot zorgt de digitalisering van de parkeercontroles voor heel wat beperkingen in het gebruik van de parkeerkaart voor mensen met een beperkte mobiliteit. We vragen een toegankelijk mobiliteits- en parkeerbeleid met aandacht voor mantelzorgers.

3.4. Noden van mantelzorgers signaleren

Signaleren betekent dat men alert is voor de problemen waar mantelzorgers op botsen, het risico op overbelasting en de specifieke ondersteuningsnoden. Mantelzorgers worden (ook preventief) ondersteund in het identificeren van hun specifieke noden en de ondersteuning die hier optimaal bij aansluit. Op lokaal niveau dienen de netwerkpartners een vinger aan de pols te houden of de noden van mantelzorgers voldoende worden beantwoord en wat eventuele hiaten in het aanbod binnen de gemeente zijn.

- Verzamelen van collectieve noden op lokaal niveau
 - Een goede samenwerking uitbouwen tussen de 6 lokale besturen (via de Faculteit welzijn!)
 - Signaleren vanuit de eerstelijnsgezondheidszorg
 - Signalisatiemogelijkheden ook opnemen in informatiebrochure mantelzorg

3.5. Mantelzorgers verbinden

- Mantelzorgers onderling verbinden door in te zetten op lotgenotencontacten, vormingen, infosessies
- Open huis (warme plek voor mantelzorgers waar ze info kunnen vinden, steun vinden bij lotgenoten, psychologische ondersteuning, ...)

- Maar ook verbinding met professionele spelers, vrijwilligers, zorgzame buurten...

NUTTIGE WEBSITES:

Jonge mantelzorgers:

- Belangrijke informatie: <https://www.mantelzorgers.be/nl/jonge-mantelzorgers>
- Voor de Week van de Jonge Mantelzorger wordt er materiaal ter beschikking gesteld op www.jongemantelzorgers.be

Mantelzorgers algemeen:

Het Vlaams Expertisepunt Mantelzorg en de mantelzorgverenigingen hebben een overzichtelijke brochure ontwikkeld voor mantelzorgers. Deze brochure:

- Is gratis digitaal beschikbaar voor lokale besturen, eerstelijnszones en partners
- Heeft een aanpasbare Canva-versie waarin je eigen logo en lokale info kan toevoegen
- Is een heldere en gedragen infobron, samengesteld met input van experts én mantelzorgers

Downloaden of bewerken kan via <https://www.mantelzorgers.be>.